

2022 TÜRKİYE'SİNDE ÇOCUK OLMAK

Türkiye tarafından 1994 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne, Türk Ticaret Kanunu'nun 6. maddesine, 5395 sayılı Çocukların Korunması Hakkında Kanun'un 3. Maddesine ve Türk Medeni Kanun'unun 11. Maddesine göre 18 yaşından küçük herkes çocuktur (1).

2020 yıl sonu itibarıyla, Türkiye nüfusunun %27,2'sini (22 milyon 750 bin 657) çocuklar, çocuk nüfusun %51,3'ünü erkek çocuklar, %48,7'sini kız çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye'de 7 yaşına ulaşan bir çocuğun kalan yaşam süresinin ortalama 72,5 yıl (erkekler için 69,9 yıl ve kızlar için 75,2 yıl) olduğu hesaplanmaktadır. Yaş grubu 15-64 olan her 100 kişi başına düşen, 0-14 yaş grubundaki çocuk sayısını ifade eden çocuk bağımlılık oranı ise %33,7 olarak gerçekleşmiştir (2).

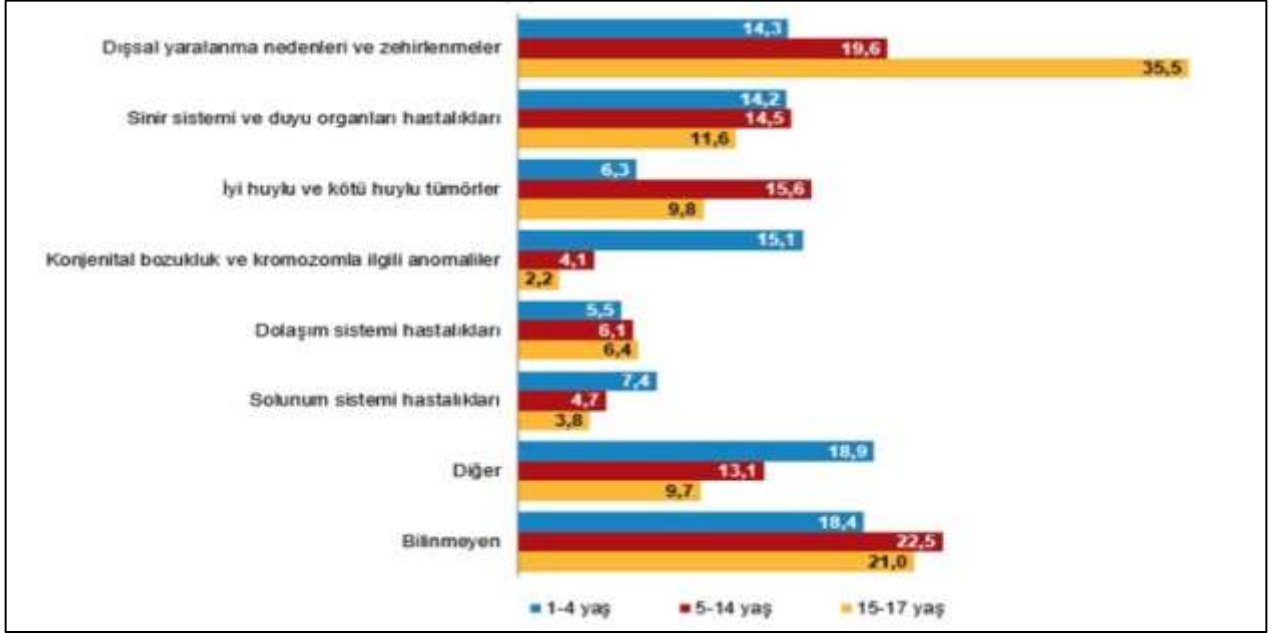
Türkiye'de çocukların durumunu etkileyen makro ve mikro sebeplere baktığımızda makro sebeplerin başında nüfus artışı ve göçlerin geldiği görülmektedir. Suriye'den gelen mülteciler, iç göç, bozuk gelir dağılımı, yetersiz eğitim, hızlı nüfus artışı, atıl işgücü ve işsizlik oranlarındaki yükseklik gibi etmenler risk altındaki çocukların sayısının artmasında başlıca nedenler arasında sayılmaktadır. 0-18 yaş arasında olan ve yaşamlarında küresel ve kişisel nedenlere bağlı olarak yaşamaları gereken yaşamın dışında bir yaşam içine sürüklenen çocuklar risk altındaki çocuklar olarak isimlendirilmektedir. Bu kapsam içine giren en önemli gruplar; istismara maruz kalan çocuklar, suça itilmiş çocuklar sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar ki bu gruba son dönemde mülteci çocukları da almak gerekmektedir ve eğitim dışına itilmiş çocuklar sayılabilir. Risk altındaki çocuklardan bahsedildiği zaman öncelikle kimin riskte olduğu, risk altındaki çocukların kimler olduğu ve riskin neler olduğu konuları önem kazanmaktadır (3).

2020 yılında bebek ölüm hızı %0 8.5, beş yaş altı çocuk ölüm hızı %0 10,6 olarak hesaplanmıştır.

Çocuk sağlığının en önemli göstergeleri olan bebek ölüm hızı ve beş yaş altı ölüm hızı 2020 yılında sırasıyla binde 8,5 ve binde 10,6 olarak hesaplanmış, son 10 yıldaki yaklaşık %30'luk düşüşe karşın istenilen rakamlara henüz ulaşamamıştır (3). Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü verilerine göre 2020 yılında 1000 canlı doğumda perinatal ölüm hızı 10.6, neonatal ölüm hızı 5.5, postneonatal ölüm hızı 3,1 olarak gerçekleşmiştir (4).

Ölüm ve ölüm nedeni istatistiklerine göre; 2019 yılında 1-17 yaş grubunda en fazla çocuk ölümleri, dışsal yaralanma ve zehirlenmeler nedeniyle gerçekleşmiştir. Sinir sistemi ve duyu organları hastalıkları nedeniyle 877 çocuk, iyi huylu ve kötü huylu tümörler nedeniyle 684 çocuk, konjenital bozukluk ve kromozomla ilgili anomaliler nedeniyle 509 çocuk hayatını kaybetmiştir (5).

Türkiye Sağlık Araştırması 2019 yılı sonuçlarına göre; çocuklarda son 6 ay içinde görülen hastalık türleri incelendiğinde 0-6 yaş grubunda %35,9 ile en çok üst solunum yolu enfeksiyonu, %28,7 ile ishal, %9,5 ile alt solunum yolu enfeksiyonu, %6,9 ile kansızlık izlemiştir. Yaş grubu 7-14 olan çocuklarda da %29,4 ile üst solunum yolu enfeksiyonu ilk sırada yer alırken %18,3 ile ishal, %14,2 ile ağız ve diş sağlığı sorunları, %10,9 ile göz ile ilgili sorunlar izlediği görülmektedir (5).

Şekil 1. Ölüm nedeni ve yaş grubuna göre ölen çocukların oranı, 2019 (Kaynak: TÜİK, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2019)

Aynı araştırmada ailelerin beyanları doğrultusunda 2-14 yaş grubundaki çocukların %2,2 ile en fazla görmede zorluk çektikleri görüldü. Aynı yaş grubundaki çocukların %2,0'nin duymada, %1,5'inin öğrenmede, %1,4'ünün yürümede, %1,1'inin ise konuşmada zorluk çektikleri ifade edilmiştir (6).

Şekil 2. Türkiye'de engelli çocuklar (Kaynak: Unicef Turkey Infographics- TÜİK Türkiye Sağlık Araştırması-2019)

COVID-19 pandemisi döneminde ülkemizde okullar ya kapalı kalmış ya da seyreltilmiş yüz yüze eğitim uygulanmıştır. Salgın döneminde öğrenciler eğitim haklarının yanı sıra okul ortamında elde ettikleri diğer haklarından ve okul ortamının sağlamakta olduğu koruma politikalarından da yeterince faydalanamamış; sosyal ve duygusal ihtiyaçları için önemli olan okul ortamından ve arkadaşlarından uzak kalmıştır. Tüm bu faktörler çocukların iyi olma hâlini doğrudan olumsuz şekilde etkilemiştir. Okulların uzun süre kapalı kalmasının öğrencilerin duygu durumunu olumsuz etkilediğini gösteren araştırmalar bulunmaktadır (7,8). Salgın döneminin çocuklar üzerine etkisini inceleyen bir rapora göre, okulları 1-4 hafta arasında kapanan öğrencilerin %62'sinin; 17-19 hafta arasında kapanan öğrencilerin ise %96'sının olumsuz duygularının artmıştır (9).

Çocukların eğitim durumuna bakınca, 2020-21'de 6-17 yaş dönemini kapsayan zorunlu eğitim çağında okullulaşma oranları %100'e ulaşabilmiş değildir. Kaygı verici şekilde çocuklar 13 yaştan sonra artan bir şekilde eğitim dışına çıkmaktadır. 14 yaşındaki çocukların %3,6'sı; 17 yaşındaki çocukların ise %15,5'i

okula kayıtlı değildir. Okullulaşma, 2020-21'de ortaöğretim hariç tüm kademelerde bir önceki yıla göre düşüş göstermiştir (10,11).

- *Okulöncesi eğitim:* 2020-21 eğitim-öğretim yılında okulöncesi eğitimde net okullulaşma oranı son yılların en düşük seviyesine gerilemiş; okulöncesi eğitimdeki öğrenci sayısı %24,8 azalarak 1.225.981 olmuştur. Zorunlu eğitim kapsamına alınması planlanan 5 yaşta ise okulöncesi eğitim net okullulaşma oranı %71,2'den %56,9'a düşmüştür. Okulöncesi eğitimde kız çocukların okullulaşma oranları oğlan çocuklara göre daha düşüktür (7,12).
- *İlkokul:* 6-9 yaş grubundaki çocukların ne kadarının ilkokulda olduğunu gösteren net okullulaşma oranı 2020-21'de önceki eğitim-öğretim yılına göre 0,4 yüzde puanlık düşüşle %93,2'ye gerilemiştir. Net okullulaşma oranı kızlarda %93,1; oğlan çocuklarda %93,3'tür (6,7).
- *Ortaokul:* 2020-21 eğitim-öğretim yılında ortaokulda net okullulaşma oranı %95,9'dan %88,9'a gerilemiştir. Oğlan çocukların net okullulaşma oranı %89,0; kız çocukların net okullulaşma oranı ise %88,7'dir (7,12).
- *Ortaöğretim:* 2019-20 eğitim-öğretim yılında %85,0 olan ortaöğretim kademesinde net okullulaşma oranı 2020-21'de %87,9 olmuştur (Kızlar için %87,8; oğlanlar için %88). 14-17 yaş grubu için yaşa göre okullulaşma oranı ise %90,8'dir (7,12).
- *Açıköğretim:* Ortaöğretim seviyesinde açıköğretim kurumlarına devam eden 14-17 yaş grubundaki öğrenci sayısı 2019-20'de 248.280 iken 2020-21'de %23,8 azalarak 189.249 olmuştur. Bu öğrencilerin tüm ortaöğretimdeki öğrencilere oranı %4,4'ten %3,0'a gerilemiştir (7,12).

Devamsızlık, eğitime erişimin izlenmesinde en önemli göstergelerden biridir. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2018 bulgularına göre, Türkiye'de öğrencilerin %51,6'sı son iki hafta içinde en az bir tam gün devamsızlık yaptığını söylerken bu oran OECD ülkeleri ortalamasında %21,3'tür (8). *MEB 2020 Yılı İdare Faaliyet Raporu'*nda paylaşılan verilere göre, 20 gün ve üzeri devamsız öğrenci yüzdesi 2020'de %2,4 azalarak %4,5 olmuştur (13).

Okul terki, kademelerden bağımsız bir şekilde eğitim dışına çıkmayla ilgili olup ortaöğretim kademesinde yoğunlaşmaktadır. 2004 doğumlu çocukların 15 yaşında (2019-20) net okullulaşma oranları %92,3'ken; 16 yaşında (2020-21'de) bu oran %88,5'e düşmekte; 15 yaşın yasal olarak çalışmaya başlama yaşı olması bu yaş grubunda görülen düşüşün nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (7,12).

Özel eğitim: Özel eğitim desteğine ihtiyacı olan öğrencilerin nitelikli ve kapsayıcı eğitime ve destek hizmetlerine erişim sorunları COVID-19 salgını sürecinde öğrencilerin destek ihtiyaçlarının düzeyinden, engel türlerinden ve sosyoekonomik imkanlarından etkilenerek çeşitlenmiştir. Önceki yıl 425.544 olan özel eğitim hizmetlerinden yararlanan öğrenci sayısı 2020-21 eğitim-öğretim yılında 2020-21'de 425.534'e gerilemiştir. Aradaki fark sayısal olarak sadece 10 olsa da özel eğitim hizmetlerinden yararlanan öğrenci sayısının uzun yıllardır artış eğiliminde olduğu ve özel eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan toplam çocuk sayısının bilinmediği göz önünde bulundurulmalıdır. 2016'dan beri düşüş gösteren okulöncesi kademesinde **kaynaştırma yoluyla eğitim alan öğrenci** sayısı 2020-21'de 789'dan 549'a inmiştir. İlkokula giden ve kaynaştırma yoluyla eğitim alan öğrenci sayısında 2013-14'ten bu yana ilk defa azalma görülmüş ve öğrenci sayısı %3,6 oranında düşerek 114.991 olmuştur. Ortaöğretimdeki özel eğitim öğrencisi sayısı ve kaynaştırma yoluyla eğitim alan öğrenci sayısı alt kademelere göre azdır (7,12).

Ceza infaz sisteminde çocuklar: Türkiye'de yedi çocuk kapalı infaz kurumu ve dört çocuk eğitimevi vardır. Eylül 2021 itibarıyla 12-18 yaş arasında hükümlü 566 çocuk bulunmakta; bu çocukların kaçının eğitime devam ettiğine dair veri paylaşılmamaktadır (14). Çocuk mahpusların yanı sıra cezaevlerinde annelerinin yanında kalan 0-6 yaş çocuklar da bulunmakta olup Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Mart 2021'de cezaevlerinde annelerinin yanında kalan 345 çocuk bulunmaktadır (15). İlgili kanuna göre çocuk eğitimevleri yalnızca çocuk hükümlülerin kaldığı, firara

karşı engel bulunmayan ve çocukların eğitimlerine devamını amaçlayan kurumlardır. Çocuk eğitimevlerinde tutulan çocuklar örgün veya yaygın eğitime devam edebildiği bilinmektedir (16).

Geçici koruma altındaki (GKA) çocuklar: 2019-20 eğitim öğretim yılında okul çağında olan GKA nüfus 1.082.172'dür. 2019-2020 eğitim öğretim yılında, toplam 684.728 geçici koruma altındaki (GKA) Suriyeli çocuk, örgün eğitim programlarına kaydolmuştur. Bu öğrencilerin 348.006'si'ü erkek, 336.722'si 'i ise kızdır. Brüt okullaşma oranı, 2018-19 eğitim öğretim yılında %61 iken, 2019-20 eğitim öğretim yılında %63'e çıkmıştır. Bu çocuklar, salgın sürecinde de oluşan sorunlardan en çok etkilenen gruplar arasında yer almıştır. Örgün eğitim programlarına kayıtlı GKA Suriyeli öğrenciler arasında çoğunluğu ilkokula kayıtlı öğrenciler (341.325) oluşturmaktadır; ortaokuldan itibaren kayıtlı öğrenci sayısının ciddi oranda azalmaktadır. Ayrıca 2014 yılından itibaren hem kamplarda hem de kamp dışında faaliyet gösteren Göçmen Eğitim Merkezleri (GEM) bulunmaktadır. 2016-2017 yılında alınan karar gereği GKA Suriyeli öğrencilerin resmi okullara kademeli olarak kaydedilmesi ve GEM'lerin kapatılması süreci başlamıştır. 2018-2019 eğitim öğretim yılında 211 olan GEM sayısı 2019-2020 eğitim öğretim yılında 23'e düşmüştür (19'u Hatay'da, ikisi İstanbul'da, birer tanesi Adana ve Adıyaman'da). MEB, GKA çocukların Türkiye'deki devlet okulu sistemine aşamalı olarak entegre edilmesini teşvik eden bir politika uygulamıştır. Bu politika sayesinde, devlet okullarına kayıtlı GKA çocuk sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. Ayrıca Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) kapsamında çocukları okula devam eden ailelere nakit yardımı sağlanmış ve okul dışında kalan çocuklar için telafi eğitimi ile Hızlandırılmış Eğitim Programı (HEP) uygulamaya koyulmuştur. Bu uygulamalar, GKA çocukların okullulaşmasını olumlu yönde etkilemiş ve çalışan GKA çocuk sayısında önemli miktarda azalma sağlanmıştır (17).

Çocuk işçiler dünya genelinde 160 milyona ulaşmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve UNICEF'in 2020 yılında yayınlanan raporlarına göre COVID-19 pandemisi sürecinde çocuk işçi sayısının artma eğiliminde olduğu görülmüştür (18). COVID-19 pandemisi dünyayı enfeksiyon, ölümler ve ekonomik açıdan kötü etkilemiştir. Önceki salgın hastalıklar/finansal krizlerle ilgili deneyimler, mevcut krizin gelişmekte olan dünyada çocuk işçiliğinde bir artışa yol açtığını düşündürmektedir. Kayıt dışı sektörlerde yaşanan iş kaybı, artan yoksulluk ve sosyal koruma eksikliği, okulların yaygın olarak kapanmasıyla birleştiğinde, aileleri hayatta kalabilmek için çocuk işçiliğine yönelmeye zorlayabilmektedir. Hâlihazırda çalışan çocuklar, daha düşük ücret ve daha uzun çalışma saatleri ile daha sert koşullarla karşı karşıya kalmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve UNICEF tarafından hazırlanan raporda, pandeminin bir sonucu olarak 2022 yılı sonuna kadar küresel olarak 9 milyon ilave çocuğun çocuk işçiliğine itilme riski altında olduğu belirtilmektedir (18).

2019 yılında 5-17 yaş grubu çocukların istihdam oranı %4,4 olarak tahmin edilmiştir.

TÜİK 2019 Çocuk İşgücü Anketi Sonuçlarına göre Türkiye'de 720 bin çocuk işçi olduğu, 5-17 yaş arasındaki çocukların istihdam oranının %4,4 olduğu tahmin edilmektedir. Bu grubun içindeki çocukların %4,5'ini 5-11 yaş arası çocuklar, %15,6'sını 12-14 yaş arası çocuklar, %79,7'sini 15-17 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır (15). 2012 yılında yapılan çocuk işgücü anketi sonuçlarına göre 6-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 893 bin kişiye 2019 yılında azaldığı görülmektedir (19). Bu azalma tarım sektöründe çalışan çocuk sayısının azalmasından kaynaklanmaktadır ancak 2019'da hizmet sektöründe çalışan çocuk sayısı (%51) artmıştır. Erkek çocuklar, kız çocuklarına göre daha fazla çocuk işçi olarak çalışmaktadır (sırasıyla %70,6 ve %29,4). 2012 yılında çocuk işçilerin %67'si 15-17 yaş grubunda iken 2019 yılında bu oran %80'e çıkmıştır. Çocuk işçilerin yaklaşık %34,3'ü eğitimine devam etmemektedir. Çocukların %30,1'i tarım sektöründe, %23,7'si sanayi sektöründe, %45,5'i hizmet sektöründe çalışmaktadır (20).

Şekil 3. 15-17 yaş grubunda cinsiyete göre işgücüne 30 000 katılma oranı (%), 2020
(Kaynak: Unicef Turkey Infographics - TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2020)

COVID-19 pandemisi öncesinde çocuk işçi sayısında bir miktar azalma kaydedilmişken, dünyada olduğu gibi pandemi döneminde bu durumun Türkiye’de de tersine döndüğü düşünülmektedir. Pandemi sürecinde okulların kapanması ve ekonomik yoksullaşmanın ailelerin çocuk işçiliğine ihtiyaç duymasına neden olduğu tahmin edilmektedir. Çalışma Bakanlığı bütçe görüşmelerinde bu gerçek gözler önüne serilmiştir; Bakanlık 2020 yılında çocuk işçiliğiyle mücadele kapsamında 12 bin 457 çocuğa ulaşılmışken, 2021 yılı sonunda ulaşmayı planladığı çocuk işçi sayısı ise neredeyse iki katına (2021 yılı sonunda 27 bin, 2022 yılı sonunda 28 bin ve 2023 yılı sonunda ise 29 bin çocuk) çıkmıştır (21).

Derin Yoksulluk ve Haklara Erişim Araştırması’nda İstanbul’da ikamet eden, düzenli geliri olmayan, günlük ve güvencesiz işlerde çalışan 103 hane ile görüşülmüştür. Görüşülen hanelerin %13’ünde çocukların çalışmakta olduğu ve %6’sında eve yalnızca çocukların gelir getirdiği tespit edilmiştir. Pandemi sürecinde hane gelirinin eve düzenli, gıda alamayacak kadar düşmesi nedeniyle daha önce çalışmayan çocuklarında çalışmaya başladığı, bazı hanelerde uzaktan eğitimin ‘okulların kapanması’ olarak algılandığı ve çocukların çalışmaya başladığı belirlenmiştir (22).

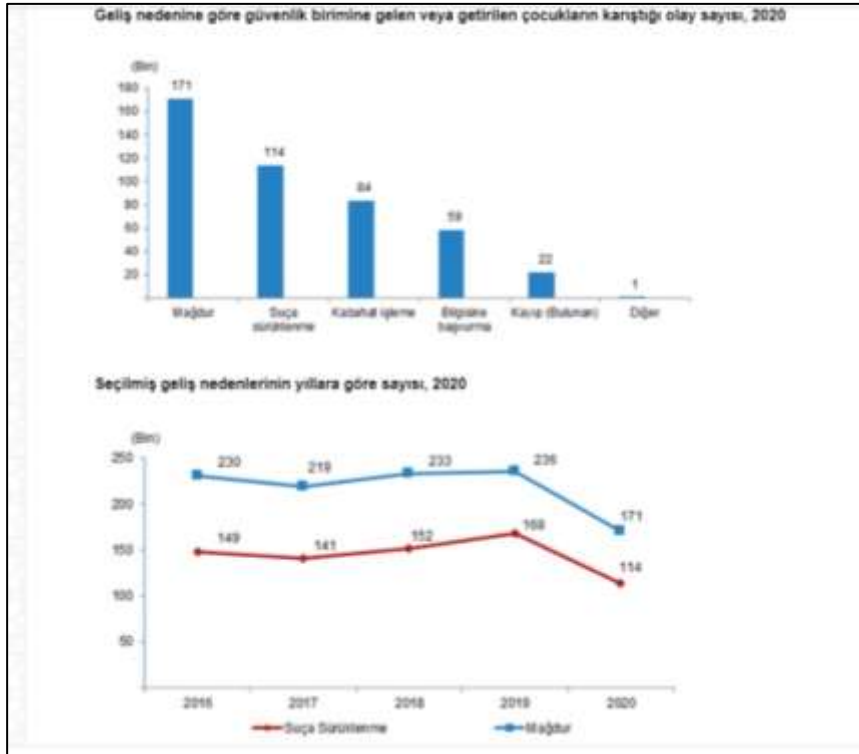
Çocuğa kötü muamele Dünya Sağlık Örgütüne tarafından, çocuğun sağlığına, hayatta kalmasına, gelişimine veya onuruna bir ilişki bağlamında fiili veya potansiyel zararlar sonucunda her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal, ticari veya diğer sömürü olarak tanımlanmaktadır (23). Dünya Sağlık Örgütü tarafından çocuğa yönelik fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve ihmal olmak üzere kötü muamele türleri tanımlanmıştır (24). İhmal, çocuğa bakmakla yükümlü kişinin çocuğun beslenme, giyim, tıbbi, sosyal ve duygusal gereksinimlerini ya da gerekli ilgiyi göstermemesini kapsamaktadır. Fiziksel istismar çocuğun bedensel olarak zarar görmesidir. Cinsel istismar, çocuğun cinsel doyum amacı ile zorla veya ikna edilerek kullanılması ya da başkasının bu amaçla çocuğu kullanmasına izin verilmesi durumudur (25). Duygusal istismar durumu çocuğun yetenekleri üstünde beklentiler içinde olmaları ve çocuğa kötü davranmalarını kapsamaktadır (26).

TNSA 2018’e göre, 25-29 yaş kadınların %25’i 18 yaşından önce, %4’ü 15 yaşından önce evlenmiştir.

Türkiye’de 2021 yılında 10-19 yaş arası nüfus yaklaşık 12.7 milyondur, ülke nüfusunun %15’ini 10-19 yaş ergen nüfus oluşturmaktadır. Cinsel istismarın başka bir görünümü diyebileceğimiz, çocuk yaşta evliliklerde ise, Ülkemizde, 2021 yılında resmi olarak kayıtlara geçen evliliklerin %2,5’i 16-17 yaş grubunda, %9.4’ü 18-19 yaş grubundadır. Bu yaş grubunda evlenenlerin %90’ı kız çocuk, %10’u ise erkek çocuktur, yani cinsel istismarın başka bir görünümü diyebileceğimiz, çocuk yaşta evlilik yapmışlardır (27). Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 verileri; 25-49 yaşlarındaki kadınların dörtte birinin 18 yaşına kadar, %4’ünün de 15.yaş gününden önce evlendiklerini göstermektedir (28).

Türkiye İstatistik Kurumuna göre Güvenlik birimlerine 2020 yılında gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı 450 bin 803 olmuştur. Bu olaylarda çocukların %37,9’unun mağdur olarak, %25,3’ünün kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla (suça sürüklenme), %18,5’inin

kabahat işlediği iddiasıyla, %13,0'ünün bilgisine başvurma amacıyla, %5,0'ünün kayıp (hakkında kayıp müracaatı yapıp daha sonra bulunan) olması sebebiyle, %0,2'sinin ise bu nedenlerin dışındaki diğer nedenlerden dolayı güvenlik birimlerine geldiği tespit edilmiş (29).

Şekil 4. Geliş nedenine göre güvenlik birimine gelen veya getirilen çocukların karşıtığı olay sayısı
(Kaynak: TÜİK)

Günümüzde Türkiye’de yasalarımız çocukları cinsel istismardan korumak için yeterli midir? Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına dair Sözleşme, Türkiye tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanmış ve Resmi Gazetede 11.12.1994 tarihinde 4058. Kanun Numarasıyla yayınlanmıştır. Sözleşmenin ilk maddesi çocuk tanımını içermektedir: “Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.” Sözleşme kapsamında yaşama, gelişme, katılım ve korunma kapsamında maddeler yer almaktadır. Sözleşme maddelerinde çocuğun her türlü şiddete, istismara ve ihmale karşı korunmasının yanı sıra sağlıklı ve güvenli yaşayabilmesinde devletin temel sorumlu olduğu vurgulanmaktadır (30). Birleşmiş Milletler tarafından Çocuk Fahişeliği, Pornografisi ve Satışı ile İlgili Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol 8 Eylül 2000 tarihinde kabul edilmiş olup, ülkemiz tarafından da 9.05.2002 tarihinde 4755 numaralı kanun olarak yayınlanmıştır (31).

Bu kapsamda ülkemizde çocukların şiddet, istismar ve ihmalden korumak devletin temel sorumlulukları kapsamındadır. Çocukların bu olaylarla karşılaşmamasının yanı sıra mağdur olan çocukların korunmasına ilişkin hükümlere ilişkin detaylar 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda yer almaktadır (32). Çocuklara yönelik şiddet, istismar ve ihmal kapsamında yer alan kişilerin cezalandırılmasına ilişkin hükümler ise 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda yer almaktadır (33).

Türk Ceza Kanunda çocuk Madde 6’da “henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi” olarak tanımlanmaktadır. Aynı Kanununun 103. Maddesi çocukların cinsel istismarı ve 104. Maddesi ise reşit olmayanla cinsel ilişkiyle ilgili ceza hükümlerini açıklamaktadır. Bu Kanunda 103. Maddede cinsel istismar deyimini “On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve

sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış ve diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar” olarak açıklanmaktadır. Ancak, sarkıntılık, cinsel taciz ile ilgili tanımlarda eksiklikler olduğu gözlenmektedir. Ayrıca sarkıntılık düzeyinde olan suçlarda mağdur, velisi veya vasisinin şikayeti gerekmektedir. Kanunda ağırlaştırıcı ceza için belirlenen yaş sınırı ise “12” olarak belirlenmiştir. Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikayet üzerine cezalandırılacağı da belirtilmektedir (34).

- 15-18 yaş arası cinsel istismar söz konusu olması nasıl yorumlanmalıdır?
- Sarkıntılık düzeyinde şikayete bağlı olmak sorun yaratabilir mi?
- 12-15 yaş arası ceza hafifleten konular söz konusu olabilir mi?
- 15 yaş üzerinde şikayet olmazsa, cezai işlem yapılmaması çocuk açısından sorun yaratabilir mi?

Hukuksal olarak farklı soru işaretlerini oluşturan yasalarımızın “çocuğun sağlık ve iyilik halini korumasına yönelik olarak tutarlılık ve çocuğun üstün yararını gözetecek” şekilde olması gerekmektedir. Yasaların uygulaması sırasında farklı yorumlara açık olmaması sağlanmalıdır.

Şekil 5. Türkiye’de Çocuk Bakımına Yönelik Devlet Hizmetleri – 2020

(Kaynak: Unicef Turkey Infographics)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verilerine göre 2020 yılında kuruluş bakımı altında çocuk sayısı 12667, SED desteği ile aile yanında desteklenen çocuk sayısı 126 508, koruyucu aile bakımı sağlanan çocuk sayısı 7 864’dır (35). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2014 Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi Raporuna göre, çocukların bakım ve koruma altına alınma nedenlerinde ilk sırayı %69,5 ile ekonomik ve sosyal yoksunluk almaktadır (36).

HASUDER Çocuk ve Ergen Sağlığı Çalışma Grubu adına Prof. Dr. Burcu Tokuç, Prof. Dr. Hilal Özcebe, Prof. Dr. Gamze Çan, Prof. Dr. Türkan Günay, Dr. Öğr. Üyesi Burcu Küçük Biçer ve Uzm. Dr. Tülin Çoban tarafından hazırlanmıştır.

KAYNAKLAR

1. TR’de çocuk olmak. <https://tr.boell.org/index.php/tr/2014/09/22/turkiyede-cocuk-olmak>
2. TÜİK – İstatistiklerle Çocuk 2020 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2020-37228#:~>
3. Türkiye’de Risk Altındaki Çocuklar raporu – 2019. [https://cohum.giresun.edu.tr/Files/ckFiles/cohum-giresun-edu-tr/TOCEV%20Rapor\[2\]-2019%20\(2\).pdf](https://cohum.giresun.edu.tr/Files/ckFiles/cohum-giresun-edu-tr/TOCEV%20Rapor[2]-2019%20(2).pdf)
4. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2020 Haber Bülteni <https://sbsgm.saglik.gov.tr/Eklenti/41611/0/haber-bulteni-2020pdf.pdf>
5. TÜİK, Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2018, 2019 <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/40564,saglik-istatistikleri-yilligi-2019pdf.pdf?0>
6. TÜİK Sağlık Araştırması 2019 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Saglik-Arastirmasi-2019-33661>
7. Tunca E, Kesbiç K, Gencer EG. Eğitim izleme raporu 2021: Öğrenciler ve eğitime erişim. Eğitim Reformu Girişimi, 2021. <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2021-ogrenciler-ve-egitime-erisim/> (Erişim: 13.04.2022)
8. TTB (2020, 18 Ağustos). Pandemide okul sağlığına ilişkin uzman görüşleri. <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/Pandemide%20Okul%20Sag%CC%86l%C4%B1g%CC%86%C4%B1.pdf> (Erişim: 14.04.2022)
9. Wagner E. Building forward better: How the global community must act now to secure children’s learning in crises. Save the Children International, 2021
10. Tunca E, Kesbiç K, Gencer EG. Eğitim izleme raporu 2021: Öğrenciler ve eğitime erişim. Eğitim Reformu Girişimi, 2021. <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2021-ogrenciler-ve-egitime-erisim/> (Erişim: 13.04.2022)
11. OECD (2019). Student truancy and lateness | PISA 2018 results (volume III) : What school life means for students’ lives. Ekim 2021, <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/d72b946cen/index.html?itemId=/content/component/d72b946c-en> (Erişim: 15.04.2022)
12. MEB (2021). Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2020-2021. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_organ_egitim_2020_2021.pdf (Erişim: 15.04.2022)
13. MEB SGB (2021). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı 2020 yılı idare faaliyet raporu. Eylül 2021, https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/03134336_2020_YYIY_Ydare_Faaliyet_Raporu.pdf (Erişim: 13.04.2022)
14. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (2021, 30 Eylül). Ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaş gruplarına göre dağılımları. <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/istatistik/istatistik-4.pdf> (Erişim: 13.04.2022)
15. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (2021, 9 Mart). Basın açıklaması. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/basin-aciklamasi09032021045708> (Erişim: 13.04.2022)
16. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun. Resmî Gazete (Sayı:25685). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5275&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim: 13.04.2022)
17. UNICEF. Türkiye’de geçici koruma altındaki çocukların eğitimine ilişkin istatistik raporu, 2020-2021. <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/t%C3%BCrkiyede-ge%C3%A7ici-koruma-alt%C4%B1ndaki-%C3%A7ocuklar%C4%B1n-e%C4%9Fitimine-ili%C5%9Fkin-istatistik-raporu-2020-2021> (Erişim: 14.04.2022)
18. International Labour Office and United Nations Children’s Fund, Child Labour: Global estimates 2020, trends and the road forward, ILO and UNICEF, New York, 2021. License: CC BY 4.0.

19. TÜİK. Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807> Erişim tarihi:04.04.2022
20. TÜİK. Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuk-Isgucu-Anketi-Sonuclari-2012-13659> Erişim tarihi: 04.04.2022
21. İşte Türkiye'nin 'çocuk işçi' gerçeği: 29 bine çıkacak <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/iste-turkiyenin-cocuk-isci-gercegi-29-bine-cikacak-1878737>
22. Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu – Derin Yoksulluk Ağı <https://derinyoksullukagi.org/raporlar/turkiyede-cocuk-yoksullugu/>
23. WHO. Child Maltreatment. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>
24. Preventing Child Maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. World Health Organization and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect. WHO 2006.
25. Polat O. Klinik Adli Tıp. Seçkin Yayıncılık 1. baskı Ankara 2004; 85-131.
26. Runyan D, Corrine W, Ikeda R, et al. Child abuse and neglect by parents and other caregivers. In: World report on violence and health. Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA. (eds). World Health Organization, Geneva, 2002; 57-86.
27. TÜİK. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109>
28. TNSA 2018. http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf
29. TÜİK. Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Juvenile-Statistics-Received-Into-Security-Unit-2020-37200>
30. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf>
31. Çocuk Fahişeliği, Pornografisi ve Satışı ile İlgili Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol. <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4755.html>.
32. Çocuk Koruma Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>.
33. Türk Ceza Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>
34. Gökçen Taner F, Çağlayan Aksoy P, Yılmaz S, Düzen B, Polat İB ve Üstün Ö. Çocuk Haklarına Yönelik Güncel Yargı Kararları. TBB ve UNICEF. Cilt 2, Yargıtay & Danıştay. EMSAL Matbaa, Nisan 2021, Ankara.
35. UNICEF Turkey İnfographics. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/DownloadFile>
36. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2014 Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi Raporu <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yayinlar/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmetlerin-degerlendirilmesi-projesi-arastirma-sonuc-raporu>